

Het Voorlopig Verslag is gedrukt onder no. 180  
der Zitting 1952—1953

MEMORIE VAN ANTWOORD omtrent het ontwerp van wet tot wijziging van de bepalingen omtrent het ontslag bij arbeidsovereenkomsten. (*Ingezonden 25 November 1953.*)

§ 1. In het Voorlopig Verslag wordt in twijfel getrokken, of dit ontwerp wel past in het door Prof. Meijers te ontwerpen nieuwe Burgerlijk Wetboek. De ondergetekende meent, dat voor die twijfel geen grond bestaat. Voor zover hem bekend, is Prof. Meijers voornemens — wanneer het onderhavige ontwerp wordt aangenomen — de inhoud daarvan in het nieuwe B.W. op te nemen. Het ontwerp is, voordat het bij de Tweede Kamer werd ingediend, door de toenmalige Minister van Justitie aan Prof. Meijers toegezonden.

Het ontwerp had mogelijk beknopter kunnen zijn, indien men een geheel nieuwe opzet zou hebben gemaakt. Aangezien het echter wenselijk was, aan te sluiten bij en voort te bouwen op de bestaande wet, die vrij wijdlopieg is, kon het ontwerp niet beknopt zijn. Overigens zij er op gewezen, dat de wijdlopiegheid van de bestaande wet niet verhinderd heeft, dat zij in de praktijk bevredigend heeft gewerkt.

De opmerking, dat soms voor dezelfde begrippen verschillende rechtstermen zijn gebruikt, is voor de ondergetekende moeilijk te beantwoorden, nu in het Voorlopig Verslag niet nader wordt aangeduid, op welke termen hier wordt gedoeld. Mocht bedoeld zijn de in het ontwerp gemaakte onderscheiding tussen schadeloosstelling, (volledige) schadevergoeding, vergoeding en afkoopsom, dan wil hij echter wel zeggen, dat deze opzettelijk gemaakte onderscheiding — die gedeeltelijk reeds wordt gemaakt in de bestaande wet — zijns inziens juist de hanteerbaarheid van de bepalingen zal verhogen.

Prof. Meijers heeft overigens alle gelegenheid, eventuele wetstechnische gebreken van het onderhavige ontwerp te verbeteren.

Dat bij de opstelling van het nieuwe Burgerlijk Wetboek als richtsnoer is aangenomen, dat recentelijk tot stand gekomen recht in beginsel niet wordt gewijzigd, betekent niet, dat niet ook daarin technische en esthetische gebreken zouden mogen worden verholpen. Voorts zal uiteraard ook in zodanig recht de terminologie in overeenstemming moeten worden gebracht met die van het nieuwe wetboek. Slechts de materie wordt in beginsel bij jong recht niet veranderd.

§ 2. Gaarne sluit de ondergetekende zich aan bij de lof, door enige leden gebracht aan wijlen Minister Van Maarseveen. Hij onderschrijft eveneens de door deze leden uitgesproken waardering voor het advies van de gemengde commissie van de Stichting van den Arbeid, hetwelk in algemene lijnen de grondslag heeft gevormd voor het onderhavige ontwerp. Hij moge voorts ook hier uiting geven aan zijn waardering voor het belangrijke aandeel, dat Prof. Levenbach in de voorbereiding van dit wetsontwerp heeft genomen. Het schijnt de ondergetekende toe, dat de behandeling van het ontslagrecht niet de meest geschikte gelegenheid is voor een gedachtenwisseling over de algemene vraag, of er op den duur voor de Stichting van den Arbeid naast de Sociaal-Economische Raad nog een eigen werkterrein zal overblijven.

De ondergetekende heeft met belangstelling kennis genomen van de door enige leden gegeven uiteenzetting over de verlenging van de opzeggingstermijn. Ook hij acht het een opmerkelijk teken van de gewijzigde verhoudingen, dat dit eertijds zo bestreden punt in het overleg, dat in de Stichting van den Arbeid bij de voorbereiding van haar advies omtrent dit wetsontwerp heeft plaats gevonden, in het geheel niet ter sprake is gekomen.

Ook naar de mening van de ondergetekende vormt de uitbreiding, welke bij dit ontwerp aan artikel 1639w is gegeven, een verbetering. Hij wacht met belangstelling de ontwikkeling van de rechtspraak en de procespraktijk te dezer zake af.

Met voldoening heeft de ondergetekende vernomen, dat ook naar de mening van de hier aan het woord zijnde leden de regeling, in het oorspronkelijke ontwerp opgenomen in artikel 1639i, laatste lid, (gewijzigd ontwerp: artikel 1639j, eerste lid) de voorkeur verdient boven hetgeen door de Stichting van den Arbeid op dit punt was voorgesteld.

De leden, hier aan het woord, schijnen er niet van overtuigd te zijn, dat de arbeider zich aan de te zijnen aanzien in het nieuwe ontwerp gestelde termijn zal houden. Hun wens klinkt althans enigszins als een verzuchting. De ondergetekende ziet dit anders. De Nederlandse arbeider is in het algemeen niet minder wetsgetrouw dan de Nederlandse werkgever. Er is geen reden om te veronderstellen, dat de arbeider het met de onderhavige wetsbepaling niet zo nauw zou nemen. Maar bovendien is de ondergetekende er niet van overtuigd, dat, gelijk de hier aan het woord zijnde leden schijnen te menen, de arbeider zich van een tegen hem in te stellen rechtsvordering niets zou behoeven aan te trekken. Integendeel, de mogelijkheid van executie door loonbeslag, ook al is dat aan zekere grenzen gebonden, maakt de meeste arbeiders zeer kwetsbaar voor rechtsvorderingen.

Met de beschouwingen, door deze leden gegeven omtrent enige moeilijkheden, enerzijds voor de werkgever, anderzijds voor de arbeider, aan de verlenging van de opzeggingstermijn verbonden, kan de ondergetekende zich goeddeels verenigen, terwijl hij uiteraard gaarne instemt met de daarvoor aangegeven oplossingen, welke de bedoelde leden leiden tot de conclusie, dat de Regering er in is geslaagd voor het vraagstuk der opzegtermijnen een aanvaardbare oplossing te vinden.

De ondergetekende kan zich echter geenszins verenigen met hetgeen door deze leden wordt opgemerkt over, wat zij noemen, de voor artikel 1639o in de plaats gestelde regeling.

Hieromtrent zij ten eerste opgemerkt, dat er niets is gesteld „in de plaats van” artikel 1639o. Het oude artikel 1639o is, praktisch ongewijzigd, als 1639o, lid 1, in het ontwerp overgenomen. Wanneer deze leden spreken over „de nieuwe tekst” bedoelen zij kennelijk ook niet de voorgestelde leden 2 en 3 van artikel 1639o, welke bepalingen in enigszins andere bewoordingen reeds in de bestaande wet (artikel 1639t oud) voorkomen. Zij doelen kennelijk op artikel 1639t (nieuw), waarin de regeling van het herstel der dienstbetrekking is neergelegd.

Zij noemen dit artikel „gekunsteld”. De ondergetekende moge daartegenover in de eerste plaats opmerken, dat dit artikel niets anders is dan een uitwerking van het aloude principe: *pacta sunt servanda*. Wat bij sommige verplichtingen al lang gold, en bij andere door de regeling van de dwangsom is komen te gelden, zal nu — althans in principe — civielrechtelijk ook voor arbeidsovereenkomsten gaan gelden, nl., dat de rechter de partij, die zich aan wanprestatie schuldig maakt, kan dwingen, niet enkel tot schadevergoeding, maar ook tot nakoming van zijn verplichtingen.

In de tweede plaats zij opgemerkt, dat de Stichting van den Arbeid eveneens herstel der dienstbetrekking heeft aanbevolen, zowel na een aan de arbeider gegeven, als na een door hem genomen ontslag, en zowel bij onrechtmatig als bij kennelijk onredelijk ontslag. Tenslotte moge er op worden gewezen, dat krachtens het B.B.A. reeds thans in diverse gevallen gedwongen herstel der dienstbetrekking mogelijk is.

Het spreekt echter vanzelf, en aldus luidde ook het advies van de Stichting van den Arbeid, dat dit herstel der dienstbetrekking niet mag ontfaan in het opleggen van een ver-

houding, die voor een der partijen redelijkerwijze niet te dragen is. Vandaar in de eerste plaats, dat het herstel der dienstbetrekking niet is geconstrueerd als een *recht*, doch als een *mogelijkheid*, ter beoordeling van de rechter. Als de rechter in het herstel der dienstbetrekking geen heil ziet, behoeft hij een desbetreffende vordering niet toe te wijzen. Vandaar voorts, dat in artikel 1639t, derde, vierde en vijfde lid, is opgenomen de mogelijkheid om tegen betaling van een afkoopsom van de verplichting tot herstel ontheven te worden. De ondergetekende kan daarin niets gekunstelds zien, integendeel, deze regeling schijnt hem ingegeven door realiteitszin.

Wat betreft de vraag, voor hoelang de rechter de dienstbetrekking kan herstellen, moge de ondergetekende opmerken, dat aan de rechter geen bevoegdheden worden gegeven met betrekking tot de duur van de herstelde dienstbetrekking. De rechter moet dus eenvoudig uitspreken, dat de dienstbetrekking hersteld moet worden. Betreft het een dienstbetrekking, welke volgens artikel 1639e door het verstrijken van een bepaalde tijd eindigt, dan zal zij dus op het bepaalde tijdstip eindigen; is voor de beëindiging opzegging vereist, dan zal zij slechts eindigen door een ontslag, dat — opnieuw — met inachtneming van de opzeggingstermijn wordt gegeven en niet kennelijk onredelijk is. Overigens kan ook na herstel, wegens een nieuwe dringende reden, ontslag volgen. Uiteraard moet, als herstel der dienstbetrekking door de rechter wordt bevolen, de arbeider worden teruggenomen. Daar gaat het juist om. En wel voor de hiervoren aangeduide tijd. Als de arbeider intussen een andere betrekking heeft aanvaard en niettemin de rechter de werkgever veroordeelt tot herstel der dienstbetrekking, zal de arbeider vermoedelijk van de veroordeling geen gebruik maken. Niemand is verplicht een te zijnen gunste gewezen veroordeling te executeren. Ook de eventueel reeds in het vonnis opgenomen afkoopsom zal de arbeider dan niet executeren, want om die te krijgen, zal hij toch eerst te kennen moeten geven, dat hij weder in dienst wenst te komen. Doet hij dat, dan riskeert hij, dat de werkgever daarin toestemt, en staat hij voor de moeilijkheid, hoe hij zich uit zijn nieuwe dienstbetrekking moet losmaken.

Hoewel men bij de term *poena privata* in de eerste plaats denkt aan een overeengekomen boete, heeft de ondergetekende er geen bezwaar tegen ook de onderhavige, krachtens de wet door de rechter te bepalen som een *poena privata* te noemen. Juist is in ieder geval, dat het bedrag geheel staat ter beoordeling van de rechter. Het ligt voor de hand, dat, wanneer overigens geen schadeloosstelling of (volledige) schadevergoeding wordt toegekend, de afkoopsom hoger zal zijn dan het bedrag, waarop die schadeloosstelling of schadevergoeding zou zijn gesteld, indien geen herstel van de dienstbetrekking ware uitgesproken. Anders zou de scherpe sanctie op onrechtmatige of kennelijk onredelijke ontslagen, welke artikel 1639t beoogt te geven, haar doel missen. Dwingend voorgeschreven is dit de rechter echter niet.

Herstel van de dienstbetrekking zal, naar de ondergetekende verwacht, tegen de arbeider slechts bij uitzondering worden uitgesproken. Hij zal dan, indien hij inmiddels een nieuwe betrekking heeft aanvaard, zich daaruit moeten losmaken of de afkoopsom betalen.

Naar aanleiding van de opmerking van de hier aan het woord zijnde leden, dat het stelsel zou hinken op twee gedachten, doordat een volkomen rechtmatige opzegging, met inachtneming van de gestelde termijnen, niettemin kennelijk onredelijk kan zijn, moge de ondergetekende het volgende opmerken.

De tegenstelling tussen rechtmatig en onrechtmatig ontslag, in de bestaande wet verbonden aan het al of niet in acht nemen van de opzeggingstermijn, is in het ontwerp verlaten, onder behoud overigens van de daaraan verbonden gevolgen. In het wetsontwerp worden de termen rechtmatig en onrechtmatig ontslag niet meer gebruikt, doch wordt ingevoerd het begrip *schadeplichtigheid*, welke aan de in strijd met de termijnen gegeven ontslagen wel, aan de andere ontslagen niet is verbonden. Deze verandering van terminologie was nodig, omdat bij de nieuwe regeling weliswaar een ontslag, waarbij de *opzeggingstermijn* niet is in acht genomen, *onrechtmatig* is,

maar omgekeerd een ontslag, waarbij de termijn wel is in acht genomen, nog niet per se rechtmatig mag heten. Zodanig ontslag kan immers toch in strijd met de wet komen, indien de dienstbetrekking kennelijk onredelijk is beëindigd. Juist omdat in het ontwerp twee soorten van onrecht geregeld zijn, nl. strijd met de termijnen en kennelijke onredelijkheid, konden de termen rechtmatig en onrechtmatig niet meer in hun oude betekenis worden gehandhaafd.

Bij de beantwoording van de vraag of een ontslag kennelijk onredelijk is gegeven of genomen, doet de rechter niets anders dan wat hij in vele andere civielrechtelijke geschillen moet doen: hij toetst het hem voorgelegde geval aan een wettelijk voorschrift. Dat het onderhavige wettelijke voorschrift betrekkelijk grote ruimte laat, is niets nieuws. Talrijk zijn reeds thans de gevallen waarin de rechter moet toetsen aan „redelijkheid”, „billijkheid”, „goede trouw” en dergelijke min of meer elastische termen. Inderdaad kan men zeggen, dat hier het ontwerp de rechter een oordeel toekent in een beleidsvraag, nl. in de vraag of het een al of niet kennelijk onredelijk beleid was van de werkgever of de arbeider om ontslag te geven, resp. te nemen. Ook dit kan de ondergetekende niet zien als een merkwaaardigheid. Overal toch, waar een nieuwe rechtsregel wordt gesteld, wordt een voorheen vrij beleid aan banden gelegd. Hier geschiedt dit op deze wijze, dat aan de rechter ter beoordeling wordt gegeven of een beleidshandeling kennelijk onredelijk is geweest.

De ondergetekende kan niet medegaan met de bezwaren van deze leden tegen hetgeen in de Memorie van Antwoord is gezegd over kennelijk onredelijk ontslag in geval van een zieke arbeider, nadat de termijn, gesteld in artikel 1639h, lid 2, verstreken is. (N.B. Deze termijn is niet één jaar, doch twee jaar.) Het gaat hier niet om beoordeling van „beleid”, maar om toetsing van het ontslag aan de wetterm „kennelijk onredelijk ontslag”. Dat de rechter niet zou vermogen te beoordelen wat „voor elk redelijk oordeelende mens duidelijk is”, kan de ondergetekende niet inzien. O.a. de Hoge Raad heeft dit criterium aangelegd bij de beoordeling van woonruimtevoorzorgingen (H.R. 25 Febr. 1949, N.J. 1949, no. 558, 23 Dec. 1949, N.J. 1950, no. 245 en 3 Febr. 1950, N.J. 1950, no. 248). En dat de rechter geen oordeel zou kunnen of mogen baseren op medische perspectieven, is evenmin een houdbare stelling. Niet alleen de beroepsrechter in zaken van sociale verzekering, maar ook de gewone rechter moet herhaaldelijk medische perspectieven in zijn oordeel betrekken, zo b.v. bij de bepaling van de omvang van schadevergoedingen wegens moedwillige of onvoorzichtige kwetsing of verminking van enig deel des lichaams, gelijk artikel 1407 B.W. het uitdrukt.

De door deze leden gemaakte vergelijking van het verbod van kennelijk onredelijk ontslag met het continuatierecht van de pachter acht de ondergetekende ver gezocht. Hij kan niet inzien, welk nut deze vergelijking van twee zozeer uiteenlopende rechtsfiguren heeft, en meent zich dan ook te mogen onthouden van beschouwingen omtrent de vraag of en in hoeverre de vergelijking opgaat. Niet duidelijk is hem de toevoeging, dat het een lacune zou zijn, dat de ontworpen regeling alleen geldt voor opzegbare overeenkomsten. Wanneer geen opzegging kan plaats vinden, heeft het toch weinig nut om regelen te stellen omtrent de kennelijke onredelijkheid van die — niet mogelijke — opzegging.

Het verheugt de ondergetekende, dat dezelfde leden instemmen met die bepalingen van het wetsontwerp, krachtens welke bij collectieve arbeidsovereenkomst of verordening van een bevoegd publiekrechtelijk orgaan afwijking mogelijk is van bepalingen van semi-dwingend recht.

Met genoegen heeft de ondergetekende kennis genomen van de opvatting van vele leden, dat dit wetsontwerp vele en belangrijke verbeteringen brengt.

Over de verhouding tussen dit ontwerp en het B.B.A., welke ter sprake is gebracht door vele andere leden, die, naar de ondergetekende met genoegen heeft vernomen, het wetsontwerp zelf toejuichten, zal hieronder in § 3 worden gesproken.

Eveneens nam de ondergetekende gaarne nota van de instemming, door verscheidene leden met dit ontwerp betuigd. Ook

de ondergetekende betreurt, dat de behandeling in de Tweede Kamer ongeveer vijf jaar heeft geduurd. Echter zij opgemerkt, dat de zeer uitvoerige behandeling in de Tweede Kamer toch niet zonder nut is geweest. Niet alleen heeft zij geleid tot verheldering der gedachten, maar ook tot een verbetering op diverse, geenszins onbelangrijke punten.

Het wil de ondergetekende voorkomen, dat de enkele leden, die als nieuwe elementen, door het ontwerp gebracht, zien de verlenging van de opzegtermijn en de invoering van het kennelijk onredelijk ontslag, wel zeer eenzijdige beschouwingen geven. Hoewel de verlenging van de opzeggingstermijn voor de arbeider uiteraard voor deze een zekere verzwaring van zijn verplichtingen betekent, gaat het niet aan de tweemaal zo grote verlenging van de opzeggingstermijn, voor de werkgever voorgeschreven, als van geen betekenis te beschouwen. Daarbij dient bovendien bedacht te worden, dat opzeggingen door de werkgever veel frequenter zijn dan opzeggingen door de arbeider. Vooral in tijd van werkloosheid zal de arbeider niet licht geneigd zijn ontslag te nemen. Het is dan ook juist in zodanige tijd, dat de nieuwe regeling voor hem in verreweg de meeste gevallen voordelig zal werken.

Niet duidelijk is hetgeen deze leden betogen over het kennelijk onredelijk ontslag. Juist is slechts, dat, wanneer de arbeider meent dat een hem verleend ontslag kennelijk onredelijk is, in de meeste gevallen daarvan op hem de bewijslast zal rusten. Hoewel de ondergetekende zich niet ontevinst, dat er in deze inderdaad bewijsmoeilijkheden kunnen bestaan — waarover hieronder op pag. 6, 1ste kolom, nader wordt gesproken — komt het hem voor, dat dat nimmer een argument kan zijn om een verbetering in het materiële recht tegen te houden.

§ 3. Wat de rechtspraak in arbeidszaken betreft, moge de ondergetekende verwijzen naar hetgeen door zijn ambtsvoorganger in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer is gezegd. De ondergetekende kan zich met het daarin gevoerde betoog verenigen. Hij heeft daaraan naar aanleiding van de thans gemaakte opmerkingen slechts weinig toe te voegen. Erkend zij, dat de rechter ook thans reeds alle adviezen kan krijgen, welke hij behoeft. De justitiabelen verlangen echter van de rechter, dat hij zonder tussenkomst van deskundigen begrip heeft voor hun moeilijkheden. Geheel te bevreemden is dit verlangen nooit. De rechter kan niet deskundig zijn op het gebied van alle maatschappelijke verhoudingen, waarmede zijn werk hem in aanraking brengt. Maar het ligt op de weg van de wetgever om op terreinen, waarop die wens dringend is, daaraan tegemoet te komen, indien zulks overigens geen schade toebrengt aan het functioneren van de rechtspraak. Zo is op het terrein van het pachtrecht een speciale rechter ingesteld en heeft men de kinderrechtspraak en de economische strafrechtspraak aan gespecialiseerde rechters opgedragen.

Aan het instellen van arbeidskamers, waarin ook leken zijn opgenomen, zijn voor- en nadelen verbonden. De ondergetekende meent zich over de wenselijkheid om die kamers in te stellen zijn oordeel te moeten voorbehouden tot na de behandeling van het wetsontwerp tot wijziging van de kantongerechtsprocedure, door welke behandeling ongetwijfeld meer inzicht in deze materie zal worden verkregen.

De ondergetekende kan op pag. 6 van de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer niet lezen, wat naar de mening van enige leden daar staat vermeld. Er wordt daar gezegd, dat de in het B.B.A. voorgeschreven toestemming een tweeledig effect heeft, het ene in de sfeer van het algemeen belang, het andere in de sfeer van de rechtvaardigheid tussen de individuele partijen. Hoe deze leden uit het daar gestelde kunnen lezen, dat de oorspronkelijke bedoeling van de besluitwetgever zou zijn geweest alleen het eerstgenoemde punt te regelen, is niet duidelijk. Of verstaan zij het daar voorkomende woord „eerstbedoelde” als „oorspronkelijk bedoelde”? Deze interpretatie van de woorden van zijn ambtsvoorganger zou de ondergetekende kennelijk onjuist voorkomen. „Eerstbedoelde” betekent eenvoudig: in de vorige zin het eerst aangeduid. Uit de considerans van het Londense Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen (Stb. E 52), waarvan het B.B.A. 1945 (Stb. F 214) een

wijziging is, wordt gezegd dat het ten doel had „regelen te stellen betreffende de arbeidsverhoudingen”. Daaronder valt ook de private verhouding tussen werkgever en arbeider. Mede omdat er daaromtrent in het B.B.A. 1945 geen beperkingen voorkomen, is het dan ook van den beginne af aan de taak van de gewestelijke arbeidsbureaux geweest om bij de beoordeling van een verzoek om toestemming tot het geven of nemen van ontslag de individuele zijde van het ontslag te beoordelen. In het feit, dat de G.A.B.'s dit hebben gedaan, schuilt dan ook stellig geen détournement de pouvoir. Wanneer de ambtsvoorganger van de ondergetekende schreef, dat de G.A.B.'s het zich „tot taak hebben gerekend” hun beleid aan te passen aan de nieuwere rechtsopvattingen, dan betekende dat geenszins, dat zij zich hebben begeven op een terrein, dat eigenlijk niet het hunne was, doch alleen dat de G.A.B.'s bij de hun wettelijk toegekende bevoegdheid tot beoordeling van verzoeken om ontslagvergunning de hun eveneens wettelijk toekomende vrijheid tot het daarbij aanleggen van maatstaven aldus hebben opgevat, dat zij zich hebben gesteld op de basis van de nieuwere rechtsopvattingen. (De ondergetekende moge opmerken dat niet alleen deze opvatting van de G.A.B.'s juist voorkomt, maar dat zij de enig juiste was. Het zou toch wel zeer zonderling geweest zijn, indien de G.A.B.'s zich bij hun taak hadden gesteld op het standpunt van verouderde opvattingen.)

Dat de hier gegeven interpretatie van de woorden van zijn ambtsvoorganger de juiste, en die, welke enige leden daaraan geven, een onjuiste is, volgt mede uit het verband waarin deze passage staat tot hetgeen in het Voorlopig Verslag van de Tweede Kamer werd gevraagd, alsmede uit hetgeen in de Memorie van Antwoord op de bedoelde zinnen volgt.

Voor zijn mening, dat hetgeen de gewestelijke arbeidsbureaux doen geen rechtspraak is, moge de ondergetekende verwijzen naar hetgeen hij daaromtrent bij de mondelinge behandeling in de Tweede Kamer (*Handelingen*, blz. 2348, 1ste kolom onderaan en 2de kolom bovenaan), heeft gezegd.

Daaruit volgt, dat het in de Grondwet omtrent rechtspraak bepaalde niets van doen heeft met het werk der gewestelijke arbeidsbureaux. Overigens kan de ondergetekende de door de hier aan het woord zijnde leden gevraagde verklaring, dat de G.A.B.'s hun taak in deze uiterlijk bij het van kracht worden van het onderhavige wetsontwerp zullen beëindigen, ook daarom niet geven, omdat deze bureaux niet aan hem, doch aan zijn ambtgenoot van Sociale Zaken en Volksgezondheid ondergeschikt zijn.

De leden, hier aan het woord, maken voorts een onderscheid tussen wat zij noemen de „oorspronkelijke taak”, in artikel 6 B.B.A. aan de gewestelijke arbeidsbureaux opgedragen — waaronder zij blijken te verstaan het reguleren van de arbeidsmarkt — en de overige taak, waarmee zij blijkbaar bedoelen de individuele beoordeling van de redelijkheid van ontslagen. De ondergetekende moet ontkennen, dat het de bedoeling van de besluitgever zou zijn geweest, alleen de eerstgenoemde taak aan de gewestelijke arbeidsbureaux op te dragen. Hij moge ten aanzien van dit punt verder verwijzen naar hetgeen hij hierboven (blz. 3, 2de kolom en blz. 4, 1ste kolom) heeft opgemerkt. Hij kan evenmin medegaan met de opvatting van deze leden, dat eerstgenoemde taak zou zijn voltooid. Overigens is hij van oordeel, dat bij de behandeling van het onderhavige wetsontwerp bezwaarlijk beslissingen kunnen worden genomen over de taak van de gewestelijke arbeidsbureaux op het gebied van het reguleren van de arbeidsmarkt. Deze aangelegenheid behoort toch in de eerste plaats tot het ministerie van zijn ambtgenoot van Sociale Zaken en Volksgezondheid.

In de Memorie van Toelichting (blz. 4) is antwoord gegeven op de vraag, waarom niet werd voorgesteld tot intrekking van artikel 5 B.B.A. over te gaan, terwijl in de Memorie van Antwoord, Tweede Kamer (blz. 12), is uiteengezet, waarom nader is voorgesteld wel aan de Kroon de bevoegdheid te geven tot intrekking van dat artikel over te gaan. Weliswaar is voor wat betreft de Binnenlandse Strijdkrachten de herplaatsingsmogelijkheid thans niet meer actueel, maar voor thans onder de wapenen zijnde gewone dienstplichtigen is dit wel het geval. Zou men artikel 5 B.B.A. intrekken tegelijk met de in-

werkingtreding van dit ontwerp, dan zouden de alsdan dienende militairen daarvan de dupe kunnen worden.

De ondergetekende heeft betoogd, dat de gewestelijke arbeidsbureaux bij het beoordelen van verzoeken om ontslagvergunning in het algemeen goed werk hadden gedaan. Daarmede is natuurlijk niet gezegd, dat er onder de honderdduizenden gevallen, welke zij in de loop der jaren te behandelen hebben gekregen, nooit een beslissing zou zijn voorgekomen, waarop critiek kan worden geïntendeerd. Niet duidelijk is overigens, hoe de hier aan het woord zijnde leden als voorbeeld voor de onbevredigende gang van zaken bij de uitoefening van die — volgens hen: geïsurperde — taak kunnen noemen het ontslag van de directeur van de Annakliniek te Leiden. In dat geval toch heeft het G.A.B. na rijp beraad de ontslagvergunning verleend, waarna de betrokken medicus is ontslagen, m.a.w. het resultaat van de bemoeiing van het G.A.B. is uiteindelijk precies hetzelfde geweest als wanneer het — gelijk deze leden wenselijk hadden geacht — zich met de individuele zijde van de ontslagverlening nimmer zou hebben ingelaten.

Met betrekking tot directeurs van naamloze vennootschappen wordt door de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid ontheffing verleend van de verplichting om een ontslagvergunning te vragen, indien het sociaal verantwoord wordt geacht het ontslag zonder toestemming van het G.A.B. te laten plaats vinden.

Het wil de ondergetekende voorkomen, dat juist ten aanzien van de hoogst geplaatste arbeiders, waarop deze leden doelen, de vertraging van enkele weken, welke met de ontslagvergunning is gemoeid, relatief het minst bezwaarlijk is. Overigens ziet hij niet in dat, al moge artikel 6 van het B.B.A. in de eerste plaats gedacht hebben aan gewone arbeiders, genoemd artikel op de hoger en hoogst geplaatste arbeiders niet zou mogen worden toegepast. Het B.B.A. maakt ten deze geen onderscheid.

In het betoog van sommige leden wordt vooropgesteld, dat de buitengewone omstandigheden, waarop het B.B.A. betrekking had, niet meer aanwezig zijn. Hier wordt gesproken over het B.B.A. in het algemeen. De ondergetekende meent, dat bij het onderhavige wetsontwerp moeilijk het gehele B.B.A. aan de orde kan worden gesteld en hij meent derhalve het betoog aldus te mogen opvatten, dat dit alleen slaat op artikel 6 van dat besluit. Wat dit artikel betreft, meent de ondergetekende dat de buitengewone omstandigheden, waaronder het B.B.A. is tot stand gekomen, geen aanleiding vormen voor het neerleggen van deze regeling in een wet. De redenen, welke nopen om de tijdens de bezetting tot stand gekomen en voorlopig gehandhaafde regelingen te vervangen door wetten, bestaan ten aanzien van de besluitwetgeving van de Nederlandse Regering — te Londen en in Nederland na de bevrijding — niet. Het ligt niet op de weg van de Regering om de Staten-Generaal te belasten met de omvangrijke arbeid, welke verbonden is aan het overbrengen in wetsvorm van deze besluiten. Trouwens door de verwerping van de motie, welke wordt aangeduid met de naam van de ondergetekende, in de Tweede Kamer op 11 Januari 1946 (*Handelingen* 1945—1946, II, blz. 225, 241 en 245), is reeds het principiële besluit gevallen, dat bekrachtiging van deze besluiten niet zou geschieden.

Ten aanzien van de stelling van sommige leden, dat het B.B.A. uitsluitend de bedoeling zou hebben het belang van de werkgelegenheid te dienen, moge de ondergetekende verwijzen naar het hierboven op blz. 3, 2de kolom en blz. 4, 1ste kolom opgemerkte. Hoewel de ondergetekende het eens is met deze leden, wanneer zij betogen, dat men moet onderscheiden tussen de taak des rechters en die van de directeur van het gewestelijk arbeidsbureau, meent hij dat het verschil elders schuilt dan waarin zij het zoeken.

De directeur van het gewestelijk arbeidsbureau beoordeelt of een der partijen bij een arbeidsovereenkomst gebruik mag maken van een hem ingevoelde het B.B.A. slechts na verkregen toestemming toekomende bevoegdheid, de rechter beslist geschillen, welke uit de uitoefening van die bevoegdheid mochten ontstaan. Men kan het vergelijken met het toebrengen van hinder aan bureaus. Voor het installeren van inrichtingen, welke

aan buren hinder zouden kunnen toebrengen, behoeft men een vergunning van de overheid. Zijn de inrichtingen, met zodanige toestemming, in werking gesteld en blijken zij niettemin hinder of schade toe te brengen, dan beslist de rechter, of en tot welk bedrag er schadevergoeding moet worden betaald, alsook of de hinder toebrengende partij daarmee al of niet mag voortgaan.

Uit het vorenstaande volgt, dat de ondergetekende deze leden niet kan volgen in hun betoog, dat, wanneer het gewestelijk arbeidsbureau een taak vervult bij de beoordeling van ontslagen, het daarbij zou treden op het terrein van de rechter, en evenmin dat het weigeren van ontslag — juist: het weigeren van toestemming om ontslag te geven of te nemen — „op bedenkelijke wijze détournement de pouvoir zou naderen”, — daargelaten of reeds het naderen van deze verboden zone ongeoorloofd zou zijn. Hij moge hieraan toevoegen, dat hij de weergave van de argumenten, waarom de regering voorlopig de bevoegdheden van de directeuren van de gewestelijke arbeidsbureaux ter zake van de ontslagneming en de ontslagverlening wil handhaven, op blz. 4, 1ste kolom, 4de volle alinea, onder *a* en *b*, van het Voorlopig Verslag, niet geheel juist acht. Hij zou de voornaamste argumenten als volgt willen formuleren:

1. zolang niet de procedure in kantongerechtszaken in het algemeen, of in arbeidszaken in het bijzonder, is verbeterd, is de kantonrechter onvoldoende geëquipeerd voor het nemen van een groot aantal beslissingen omtrent beweerde kennelijk onredelijke ontslagen;

2. handhaving van de thans bestaande bevoegdheden van de directeuren der gewestelijke arbeidsbureaux heft het onder 1 genoemde bezwaar op; te verwachten is, dat er slechts betrekkelijk weinige van deze zaken aan het oordeel van de kantonrechtër zullen worden onderworpen;

3. de bestaande regeling geeft partijen binnen enkele weken voor 99 pct. zekerheid, waar zij aan toe zijn; de rechter zal er, ook bij de meest volmaakte procedure, vermoedelijk langer voor nodig hebben;

4. de huidige regeling heeft het voordeel, dat zij geschillen voorkomt; het is, ook psychologisch, gemakkelijker te verdragen een dienstbetrekking niet te mogen verbreken, dan gedwongen te worden een reeds verbroken dienstbetrekking te herstellen; de bestaande regeling bevordert dus de arbeidsvrede;

5. bij de huidige regeling bestaat een in de praktijk gunstig werkend overleg met de organisaties van het bedrijfsleven, hetwelk bij enkel rechterlijke, repressieve controle zou vervallen;

6. bij de huidige regeling bestaat een door instructies van de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid gewaarborgde eenheid in het beleid; bij rechtspraak door de kantonrechters valt die eenheid weg; uniformerende werking door uitspraken van de Hoge Raad zal, indien zij al komt, toch eerst na vele jaren worden verkregen.

Gelijk uit het vorenstaande volgt, gaat het niet om de vraag of het B.B.A. een *grotere* bescherming geeft dan dit wetsontwerp en is niet juist de stelling, dat het B.B.A. — uitsluitend — zou zijn uitgevaardigd in het belang van de werkgelegenheid. De ondergetekende kan dan ook de leden, in de laatste volle alinea van blz. 4, eerste kolom, van het Voorlopig Verslag aan het woord, in hun betoog niet volgen. Intussen is ook hij van mening, dat tegenover de voordelen van de huidige regeling — hierboven onder 1—6 opgesomd — staat het nadeel, dat het individu is beknot in zijn vrijheid om een ontslag te geven of te nemen. Men moet de genoemde voordelen afwegen tegen dit nadeel. Onder de huidige omstandigheden acht de ondergetekende de voordelen overwegend. Hij kan zich echter voorstellen, dat de omstandigheden zouden veranderen in dier voege, dat sommige der voordelen zouden wegvallen of verminderen en/of het nadeel zou toenemen. Overigens zij nog opgemerkt, dat de opmerking van deze leden, dat „in onze maatschappij ..... in de eerste plaats de mens zelf zijn doen en laten bepaalt” in haar absolute niet opgaat. Zijn doen en laten mag de mens in onze maatschappij slechts bepalen met inachtneming van de redelijke belangen van ande-

ren. Hiertoe hoort het behoorlijk behandelen van zijn contractuele wederpartij. De ondergetekende kan dan ook niet inzien, dat een toetsing van ontslagen door de Overheid niet in onze maatschappij zou passen. Dit is iets heel anders dan overheidsdwang bij indiensttreding of indienstneming.

De ondergetekende heeft nimmer gezegd, dat de rechter absoluut ongeschikt zou zijn deze geschillen te beoordelen. Wel heeft hij aangevoerd, dat, indien bij de huidige procedure de rechter deze zaken in even grote hoeveelheden te beslissen zou krijgen als de directeuren der gewestelijke arbeidsbureaux thans aanvragen om ontslagvergunningen te behandelen krijgen, zulks door de kantonrechters quantitatief niet te verwerken zou zijn. Het is dan ook geenszins inconsequent, wanneer ingevolge het ontwerp de rechter in enkele gevallen repressieve controle krijgt op gegeven of genomen ontslagen, na de preventieve controle van de gewestelijke arbeidsbureaux.

Naar aanleiding van de opmerking van ettelijke leden, dat zij betreurden, dat bij de voorbereiding van het ontwerp de kantonrechters blijkbaar niet zijn geraadpleegd, moge de ondergetekende in de eerste plaats opmerken, dat het hem geenszins noodzakelijk en zelfs niet praktisch voorkomt over een wetswijziging als de onderhavige alle kantonrechters te raadplegen. Voorts kan hij mededelen, dat, vóórdat het ontwerp door de Commissie-Levenbach bij de toenmalige Minister van Justitie is ingediend, het ontwerp, speciaal met het oog op de praktische uitvoerbaarheid van de ontworpen regeling, is onderworpen aan het oordeel van een ervaren kantonrechter. Tot zijn leedwezen ziet de ondergetekende, nu door deze leden de rede van Mr. Van Creveld ter sprake is gebracht, zich genoodzaakt zich te begeven in een bestrijding daarvan. Mr. Van Creveld betoogt in het geciteerde gedeelte van zijn rede, dat iets niet „redelijk” kan zijn, wanneer het „kennelijk onredelijk” is. Dit zou juist zijn, indien men hier met objectief volkomen vaststaande begrippen en hantering daarvan door onfeilbare, absoluut gelijk oordelende robots te doen had. Gelukkig echter zijn de directeuren van de gewestelijke arbeidsbureaux, evenals overigens de kantonrechters, slechts feilbare mensen en bekijken zij ondanks hun grote ervaring en de op uniformiteit gerichte leiding, waaronder zij staan, de zaken met hun eigen ogen. Zij maken dus wel eens een fout of hebben wel eens een opvatting, die voor critiek vatbaar is; ook is het mogelijk, dat de feiten onvolledig of niet geheel juist te hunner kennis zijn gekomen. De ondergetekende begrijpt dan ook zeer wel, dat een in een bepaald geval door een directeur van een gewestelijk arbeidsbureau toegestaan ontslag, toch in de ogen van de getroffen partij „kennelijk onredelijk” kan zijn. Het zal de belanghebbende een gevoel van veiligheid geven, dat het mogelijk is daaromtrent een rechterlijke uitspraak te verkrijgen. Het is niet uitgesloten, dat de rechter denkt als deze partij en niet als de directeur van het G.A.B.

Mr. van Creveld betoogt dan verder, dat in de Tweede Kamer een amendement te dezer zake door een vergissing zou zijn verworpen. Reeds omtrent deze eenvoudige constatering blijkt verschil van mening te kunnen bestaan. De ondergetekende meent n.l., dat het niet een amendement, maar een motie was. Overigens beoogde de motie niet om, wat Mr. van Creveld een Sisyphus-taak noemt, aan de rechter te onthouden, doch integendeel om, door voorafgaande wijziging van het B.B.A., die taak in volle zwaarte op 's-rechters schouders te doen drukken.

In het vervolg van zijn rede verwaarloost Mr. van Creveld het onderscheid tussen de argumenten, welke zijn aangevoerd ter verbetering van de rechtspraak in arbeidszaken in het algemeen, en die, welke op het punt van het kennelijk onredelijk ontslag de ondergetekende er toe leiden om het resultaat van het naast elkaar bestaan van het B.B.A. en de regeling van dit ontwerp, gelijk hij het bij de mondelinge behandeling in de Tweede Kamer uitdrukte, „nog niet zo gek” te achten.

De ondergetekende heeft niet zonder verwondering gezien, dat Mr. van Creveld de taak, die de rechter bij dit ontwerp wordt opgedragen, voor wat betreft de beoordeling van het kennelijk onredelijk ontslag „schier onmogelijk” noemt. De ondergetekende durft te voorspellen, dat de zaken van dit

soort, zolang zij door het handhaven van artikel 6 B.B.A. slechts in geringen getale zullen voorkomen, de taak van de rechter nauwelijks zullen verzwaren. Overigens raakt Mr. van Creveld met de woorden, die hij daarop laat volgen, nl. dat deze regeling de justitiabele nog jarenlange onzekerheid kan bezorgen, een gevoelige snaar. Hoewel „jarenlange” wellicht overdreven is, is maandenlange onzekerheid al erg genoeg. Vandaar het streven van ondergetekende naar een betere kantongerechtsprocedure.

In de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer is op pag. 1 een uiteenzetting gegeven omtrent het gebrek aan deskundigheid van de rechter. Wanneer men die passage overleest, ziet men, dat dit gebrek niet als een ondeugd, doch als een noodzakelijk verschijnsel werd beschouwd. Mr. van Creveld noemt het echter een gratuïte, onbegrijpelijke bewering. De ondergetekende begrijpt die bewering wel en acht haar ook niet „gratuït” in die zin, dat zij onbewezen zou zijn. Integendeel, de alom aanwezige neiging tot een zekere specialisatie van de rechter bewijst, dat er aan de deskundigheid van de rechter op speciale terreinen getwijfeld wordt — hetgeen overigens generlei verwijt inhoudt.

Mr. van Creveld neemt het de ambtsvoorganger van de ondergetekende voorts kwalijk, dat deze heeft geconstateerd, dat in arbeidszaken de arbeider veelal verkeerde in een toestand van feitelijke bewijsnood, en voegt er aan toe, dat moeilijk is te vatten wat men onder bewijsnood verstaat. De ondergetekende wil dit gaarne nader toelichten. De verhouding van ondergeschiktheid tussen werkgever en arbeider brengt mede, dat bij het geven van ontslag en het bespreken van grieven de werkgever het in zijn macht heeft, plaats en tijd daarvoor uit te kiezen. Hij kan dus ook kiezen of er bepaalde gesprekken onder vier ogen dan wel in het bijzijn van getuigen zullen plaatsvinden. Het zal voorts voor de arbeider, als het er ten processe om gaat, bepaalde voorvallen en toestanden in het bedrijf te waarden, dikwijls moeilijk vallen getuigen te vinden die zonder gevaar voor eigen positie vrijuit kunnen spreken, terwijl het voor de werkgever meestal niet moeilijk zal zijn getuigen te vinden, die bereid zijn een gunstig licht over zodanige feiten te verspreiden.

Dat een proces niet lang behoeft te duren, is de ondergetekende bekend (zie ook de Memorie van Antwoord, Tweede Kamer, pag. 4, 5de volle alinea). Dat niettemin vele arbeidszaken reeds in één instantie meer dan 6 maanden duren, is echter eveneens een feit.

Uit het vorenstaande moge blijken, dat de waardering van de ondergetekende voor het betoog van Mr. van Creveld afwijkt van die der leden, die verklaren, dat diens beschouwingen hun uit het hart zijn gegrepen.

De ondergetekende kan zich veeleer verenigen met de woorden van de leden, op pag. 5, 1ste kolom, 3de alinea e.v., van het Voorlopig Verslag aan het woord. Hij meent te kunnen volstaan met de mededeling, dat hij aan hetgeen door deze leden is gezegd zeer weinig heeft toe te voegen.

Slechts met de opmerking, dat omzetting van het B.B.A. in een wet aanbeveling verdient, zou hij niet kunnen instemmen, indien daarmede bedoeld zou zijn, dat die omzetting op korte termijn zou dienen plaats te vinden. Hij begrijpt echter uit het daaraanvolgende, dat deze leden niet een onmiddellijke omzetting in een wet wensen, doch daartoe wensen te komen, wanneer de tijd daarvoor rijp is.

Naar aanleiding van de beschouwingen van vele andere leden, op pag. 5, 2de kolom, 5de volle alinea e.v., van het Voorlopig Verslag aan het woord, moge de ondergetekende enige opmerkingen maken. Deze leden erkennen de bezwaren tegen onmiddellijke afschaffing van het B.B.A., doch achten het gelijktijdig bestaan van de regeling van dit ontwerp en die van het B.B.A. eveneens bezwaarlijk. Daarom menen zij, dat invoering van dit ontwerp dan maar moet wachten, totdat het B.B.A. is afgeschaft of gewijzigd. Reeds bij de mondelinge behandeling in de Tweede Kamer heeft de ondergetekende bij herhaling betoogd, dat het gelijktijdig bestaan van de beide regelingen eerder een voordeel dan een nadeel was — ook al moge dan dit gelukkige gevolg enigszins aan een toevallige

gang van zaken te danken zijn. Aan de toen door de ondergetekende gegeven beschouwingen (zie o.a. *Handelingen* pag. 2352) heeft hij weinig toe te voegen.

De ondergetekende is dus van mening dat voorlopig het B.B.A. nog niet kan worden gemist, ook niet wanneer het onderhavige ontwerp wet wordt.

Met de bezwaren, welke deze leden tegen de afschaffing van het B.B.A. opsommen en die ongeveer overeenkomen met de hierboven op pag. 5, 1ste kolom onder 1—6 opgesomde bezwaren, kan de ondergetekende medegaan. Het B.B.A. heeft inderdaad grote maatschappelijke voordelen, die voorlopig nog niet gemist kunnen worden.

De ondergetekende verschilt echter met deze leden van mening, wanneer zij de situatie, welke zal ontstaan als beide regelingen tegelijk werken, niet onbedenkkelijk noemen. Ook kan hij niet inzien, dat de rechterlijke contrôle krachtens artikel 1639s eenzijdig zou zijn; hij meent zelfs een zekere innerlijke tegenspraak in het door deze leden gevoerde betoog te moeten constateren, waar zij zelf zeggen, dat — voor het tegenovergestelde geval — toepassing van artikel 1639w B.W. mogelijk is. Hij moge daar nog aan toevoegen, dat het geenszins een nieuw of ongewoon verschijnsel is, dat er op zeker terrein zowel preventieve overheidscontrôle als repressieve rechterlijke contrôle bestaat. Hoewel de voordelen van het naast elkaar bestaan der beide regelingen niet overdreven moeten worden voorgesteld, ziet de ondergetekende deze toch als tastbaar.

Het wil de ondergetekende voorkomen, dat een voorafgaande contrôle van ontslagen niet, gelijk Mr. van Creveld heeft voorgesteld, aan de rechterlijke macht behoort te worden toevertrouwd, althans niet zolang het burgerlijk recht in principe de partijen vrij laat om op te zeggen. Dan toch is er, vóór de opzegging, tussen partijen nog geen geschil, en is er dus voor de rechter nog geen taak. Dit zou wellicht anders worden, indien het burgerlijk recht arbeidsovereenkomsten in principe onverbreekbaar verklaarde en voor opzegging positieve vereisten zou stellen. Op het ogenblik is dit denkbeeld echter niet aan de orde en waarschijnlijk zal het aldus ook wel nimmer aan de orde komen. Wat hiervan overigens ook theoretisch moge zijn, quantitatief zou de kantonrechter deze zaken niet kunnen verwerken.

Omtrent het tweede denkbeeld, om het B.B.A. in dier voege te wijzigen dat de voorafgaande contrôle facultatief zou worden gesteld, kan de ondergetekende zich nog geen duidelijk beeld vormen. Is het de bedoeling dat dit advies, *als* het wordt ingeroepen, bindend zal zijn? Uit hetgeen in het Voorlopig Verslag verder wordt gezegd, meent de ondergetekende te moeten opmaken, dat het advies als niet-bindend is gedacht. Dan is echter te voorzien dat van deze mogelijkheid zeer weinig gebruik zal worden gemaakt en schijnt het ook nauwelijks verantwoord om daarvoor arbeid en tijd te vergen van allen, die bij het tot stand komen van zodanig advies betrokken zijn. Wat hiervan ook moge zijn, het door deze leden geuite denkbeeld zal toch in ieder geval pas toepassing kunnen vinden, nadat het onderhavige ontwerp in werking is getreden, alsmede nadat de rechtspraak in arbeidszaken zal zijn verbeterd. Men moet er echter wel rekening mede houden, dat in dat stelsel de G.A.B.'s op het terrein van de regulering van de arbeidsmarkt een taak zouden behouden en dus op die grond toch in alle gevallen vooraf zouden moeten worden ingeschakeld. Het voordeel van de facultatiefstelling van de individuele beoordeling is daarom kleiner dan oppervlakkig gezien het geval schijnt.

De derde aanpassingsmogelijkheid, daarin bestaande dat aan de G.A.B.'s de instructie wordt gegeven zich van beoordeling van de individuele zijde van een ontslag te onthouden, is in theorie denkbaar; in de practijk zijn deze twee beoordelingen echter moeilijk te scheiden.

Ook naar de mening van de ondergetekende is het denkbaar dat de preventieve contrôle op ontslagen wordt overgebracht naar de toekomstige bedrijfsschappen. De ondergetekende meent omtrent de wenselijkheid hiervan echter geen oordeel te moeten uitspreken. Wel merkt hij op, dat, indien dit denkbeeld tot uitvoering zou komen, er sectoren zullen overblijven, waarin geen bedrijfsschappen werkzaam zullen zijn. Overbrenging ook

van de verplichte civiele rechtspraak — dus de repressieve controle — naar de bedrijfschappen laat de Grondwet evenwel niet toe.

De vraag van deze leden, hoe de ondergetekende de oplossing van het door hen gestelde probleem denkt te vinden, is voor hem moeilijk te beantwoorden, omdat hij van mening is dat er geen probleem is. Wel kan hij mededelen, dat hij, indien dit wetsontwerp wordt aangenomen, voornemens is het daarheen te leiden, dat artikel 163<sup>9s</sup> tegelijk in werking zal treden met de andere artikelen. Men kan dan afwachten, of de toestand, die alsdan zal ontstaan, inderdaad de bezwaren oplevert, welke door sommigen worden gevreesd, doch die de ondergetekende niet ducht. Intussen zal hij gaarne, voorzover in zijn vermogen is, de totstandkoming van een verbeterde kantongerechtsprocedure bevorderen. Is dit laatste geschied en zou de toestand van het naast elkaar bestaan van preventieve en repressieve controle toch tot bezwaren aanleiding geven, dan zou nader overwogen kunnen worden hoe hierin ware te voorzien.

In het betoog van verscheidene leden, die menen, dat bij de beoordeling van ontslagen de bedrijfsrechtspraak meer op de voorgrond dient te worden gesteld, mist de ondergetekende een aanduiding of zij daarbij denken aan de preventieve of de repressieve controle. Repressieve controle zal steeds nodig zijn en steeds een rechterlijke taak zijn; preventieve controle kan men als tijdelijk beschouwen, doch is, zolang zij bestaat, en zolang het burgerlijk recht de arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd als in principe opzegbaar beschouwt, een taak voor de administratie. De ondergetekende kan zich voorstellen dat de vrijwillige bedrijfsrechtspraak een deel van de rechterlijke taak overneemt; hij kan zich ook voorstellen dat bedrijfschappen of andere organisaties van het bedrijfsleven een deel van de taak van de *gewestelijke arbeidsbureaux* overnemen, doch dit laatste is *geen rechtspraak*.

Gelijk bekend, is in het grafisch bedrijf reeds de taak van de gewestelijke arbeidsbureaux gedelegeerd aan de organisaties van het bedrijfsleven, met uitzondering — en dit met volle instemming van de betrokken bedrijfsinstaties — van de beoordeling der ontslagen van degenen, die buiten de bedrijfstak willen gaan werken. Ook indien andere bedrijfstakken daartoe de wens te kennen zouden geven, zal, naar hij aanneemt, zijn ambtgenoot van Sociale Zaken bereid zijn een delegatie als bedoeld in artikel 32 van het B.B.A. in gunstige overweging te nemen, indien aannemelijk is, dat er voldoende waarborgen zijn voor een behoorlijke behandeling. Er is echter, behalve door het grafisch bedrijf, tot nu toe nooit een desbetreffende wens kenbaar gemaakt. Ten overvloede moge de ondergetekende herhalen, dat het hier niet gaat om overdracht van rechtspraak, maar van bestuur.

De ondergetekende acht bedrijfsrechtspraak alleen wenselijk in die gevallen, waarin partijen vrijwillig zich daaraan onderwerpen. Bestaat de basis van vrijwilligheid niet, dan geeft hij de voorkeur aan de gewone rechter.

Hoewel de ondergetekende de redenen, waarom deze leden bedrijfsrechtspraak wenselijk oordelen (Voorlopig Verslag blz. 6, 1ste kolom, onderaan, en 2de kolom, bovenaan), voor zover betreft *vrijwillige* bedrijfsrechtspraak, wel wil onderschrijven, tonen die slechts aan dat bedrijfsrechtspraak goed kan werken, doch niet dat ze *beter* zou zijn dan rechtspraak door de rechter van professie. Hij meent echter, wat de deugden van bedrijfsrechtspraak ook mogen zijn, dat, wanneer de basis van vrijwillige onderwerping aan de bedrijfsrechtspraak ontbreekt, de justitiabelen de gelegenheid *moet* worden gegeven hun zaak te onderwerpen aan het oordeel van de met waarborgen van onafhankelijkheid, kunde en objectiviteit beklede overheidsrechter.

Uit het vorenstaande volgt, dat de ondergetekende weinig voor een wijziging van de Grondwet op dit punt gevoelt, mede omdat deze zou kunnen leiden tot een uitholling van artikel 167, welke ook op andere terreinen zeer ongewenste consequenties zou kunnen hebben.

Naar aanleiding van de wens van deze leden, die op grond van hun opvattingen omtrent bedrijfsrechtspraak bepleiten, dat artikel 32 van het B.B.A. méér zal worden toegepast, moge de ondergetekende nogmaals stellen:

a. ten onrechte beschouwen deze leden de werkzaamheden van de gewestelijke arbeidsbureaux als rechtspraak;

b. juist omdat het dit niet is, is overdracht aan organen van het bedrijfsleven van deze taak in principe zeer wel mogelijk;

c. bij andere bedrijfstakken dan het grafisch bedrijf heeft er voor deze overneming tot nu toe geen belangstelling bestaan.

Prof. Mr. W. C. L. van der Grinten heeft in de Naamloze Vennootschap van November 1951 uiteengezet, dat het wellicht mogelijk zou zijn, zonder in strijd te komen met de artikelen 160 en 163 (thans 167 en 170) van de Grondwet, in verbindend te verklaren collectieve arbeidsovereenkomsten voor te schrijven, dat alle werkgevers en arbeiders in de betrokken bedrijfstak hun geschillen, alvorens deze aan de rechter te onderwerpen, ter fine van — niet bindend — advies zouden moeten voorleggen aan een door de organisaties van de bedrijfstak opgericht college. Voorts zou dan, naar de mening van Prof. van der Grinten, in die c.a.o. kunnen worden voorgeschreven, dat een rechtsvordering slechts gedurende een korte termijn na het uitspreken van dat advies zou kunnen worden ingesteld.

Het wil de ondergetekende voorkomen, dat het initiatief om deze methode te beproeven zal moeten uitgaan van de organisaties van het bedrijfsleven, terwijl de vraag, of de methode grondwettig is, door de rechter zal moeten worden beslist. De Minister van Justitie heeft daarbij geen taak en het schijnt daarom de ondergetekende ongewenst zijn mening omtrent die grondwettigheid publiek te maken. Deze mening heeft toch niet meer betekenis dan die van enig ander privaat persoon.

Aan de enkele leden, die op grond van de gewisselde stukken en de beraadslagingen in de Tweede Kamer van mening zijn, dat de ondergetekende voornemens zou zijn de bepalingen van het B.B.A. omtrent de ontslagvergunning buiten werking te stellen, moge de ondergetekende verzoeken de vindplaatsen voor hun mening aan te wijzen. Hij kan zich nl. niet herinneren iets te hebben geschreven of te hebben gezegd waaruit die conclusie zou kunnen worden getrokken.

Hoewel ook naar de mening van de ondergetekende in de eerste jaren na de bevrijding de werkgevers meer belang bij het B.B.A. hadden dan thans, is dat besluit nooit zó toegepast, dat op enigszins belangrijke schaal aan arbeiders, die hun positie konden verbeteren, vergunning tot ontslagneming is geweigerd. Overigens was ook reeds in de jaren 1945—1947 het B.B.A. van veel belang voor de arbeiders.

De op zichzelf juiste opmerking van deze leden, dat het onderhavige ontwerp, in tegenstelling tot het B.B.A., geen vóór-onderzoek kent, schijnt de ondergetekende niet ter zake dienende, nu, gelijk hierboven betoogd, de onderhavige regeling niet voor het B.B.A. in de plaats komt.

§ 4. Enige leden merkten op, dat in zaken van sociale verzekering de rechter kan komen te staan voor de vraag of iemand, die is ontslagen, onvrijwillig werkloos is en dat daaruit problemen voortvloeien. Het is de ondergetekende bekend, dat zich hierbij inderdaad moeilijke kwesties voordoen. Hij vertrouwt, dat de betrokken uitvoeringsorganen en de betrokken rechter deze problemen zullen weten op te lossen. Mocht onverhoopt ingrijpen door de wetgever nodig zijn, dan zal dit, naar de voorlopige mening van de ondergetekende, moeten geschieden door wijziging van de desbetreffende sociale verzekeringswetten en niet door wijziging van het B.W.

De Minister van Justitie,

L. A. DONKER.